

ne nalaze samo knjige i članci, već i jedan broj filmova koji mogu da pomognu u objašnjenju određenih postavki predstavljenih u poglavlju. Drugo, knjiga može da se iskoristi i kao odličan priručnik za sve one koji istražuju bezbednosne teme ili žele da ih istražuju ili im samo treba neka informacija iz studija bezbednosti. Ovde se naročito misli na političke odlučioce koji nužno ne moraju da imaju specijalizovana znanja iz oblasti bezbednosti da bi donosili odluke. Zato im ova knjiga može poslužiti da steknu bar neke osnovne uvide u disciplinu. Upravo ova raznovrsnost primene, čini ovu knjigu značajnim poduhvatom ne samo u nacionalnim okvirima već i šire.

Delo Filipa Ejdusa predstavlja jedan značajan doprinos institucionalizaciji studija bezbednosti na univerzitetima u Srbiji. Pisana jasnim jezikom, pregledna, omogućuje čak i čitaocima koji se prvi put susreću sa pitanjima iz oblasti bezbednosti da lako i brzo obogate svoje znanje. Pored toga što je rezultat jednog dugogodišnjeg istraživanja, ova knjiga će, bez sumnje, biti temelj novih istraživanja na putu daljeg razvoja studija bezbednosti kod nas •

Marko Tmušić¹⁷
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

U susret završetku tranzicije

Cerović Božidar, *Tranzicija – zamisli i ostvarenja*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2012.

Kraj prošlog milenijuma za bivše socijalističke zemlje u mnogo čemu je predstavljao prekretnicu u njihovom razvoju. Dotadašnji ekonomski model se pokazao kao neodrživ. Mnoštvo je ekonomskih indikatora ukazivalo da je neophodno naći novi model razvoja. Taj novi model podrazumijevao je korjenite reforme koje su se odnosile na sve aspekte društvenog života, a najviše na politiku i ekonomiju, kao dvije najvažnije, međusobno povezane, društvene sfere. Proces kojim su ove reforme sprovedene u teoriji je poznat pod nazivom tranzicija.

Iako se pojam tranzicije „odomaćio“ u javnosti kao prevashodno ekonomski proces, veoma je važno ukazati da je tranzicija jedan

¹⁷ Email: marko.tmusic@fpm.bg.ac.rs

sveobuhvatni društveni preobražaj. Ekonomska strana, ipak, dominira. Međutim, političke reforme su bile *conditio sine qua non* za uspješno i efikasno etabliranje ekonomskih reformi. U tom smislu, tranzicija predstavlja poprište „sukoba“ subjektivnog i objektivnog, odnosno ideoloških težnji i političkih ambicija sa jedne, i ekonomskih zakonitosti i objektivnih mogućnosti, sa druge strane. Kao takav, ovaj proces je prožet mnogim pitanjima, dilemama i nedoumicama.

Pred čitaocima se nalazi naučno djelo *Tranzicija – zamisli i ostvarenja*, koje pruža jednu sveobuhvatnu i cjelovitu analizu i daje odgovore na suštinska pitanja tranzicije. Ovo naučno djelo predstavlja sublimaciju autorovih višedecenijskih istraživanja i analiza. Studija je podijeljena u dvije knjige, koje su simbolično nazvane *Zamisli i Ostvarenja*. Sastoji se od četiri dijela, podijeljena u 26 poglavlja, u kojima autor sistematično, jezički veoma precizno, sa naučnom objektivnošću i pronicljivošću, oslikava stanje u našoj ekonomiji, ali i društvu. Na ovom mjestu bismo naglasili značaj nekoliko uvodnih poglavlja u knjizi, koja su nastajala u samom začetku implementacije tranzicionih reformi, u kojima je autor (po)nudio rešenja i modele koji su mogli voditi ka efikasnom i uspješnom ishodu tranzicije. Međutim, nosioci tadašnjih ekonomskih reformi su se oglušili o ova rešenja, što za posledicu ima da proces tranzicije kod nas još uvijek traje.

Iako svaki analitički poduhvat započinje upitanošću, a nekada čak i sumnjom u univerzalnost čitavog procesa tranzicije i njegovog konačnog ishoda, autor ne prestaje da traga za modelom, tj. načinom na koji bi se ovaj proces uspješno privoio kraju. *Modus operandi* u analizi procesa tranzicije, u studiji koja je pred nama, jeste proces privatizacije, kome autor, sa pravom, poklanja najveću pažnju. Postavljajući teorijske osnove procesa privatizacije, pritom ih potkrepljujući empirijskim istraživanjima i rezultatima, autor zaključuje da je za uspjeh privatizacije neophodno obezbijediti jedan cjelokupan okvir reformi, koji bi svoje uobličenje i utemeljenje našao u odgovarajućem institucionalnom okruženju. Iako se često pretpostavlja da model privatizacije odlučujuće utiče na njen konačan ishod, autor je teorijski pokazao i empirijski potvrdio da je i institucionalno okruženje podjednako važno.

Uloga institucija, kada je riječ o privatizaciji, veoma je značajna. Može se slobodno reći – presudna. Institucije moraju garantovati zaštitu svojine i ugovora, čime se reguliše novi svojinski sistem, koji omogućava stvaranje novih oblika svojine (privatne), kao i niz drugih sistemskih promjena. U osnovi izgradnje kvalitetnih institucija, kao nezaobilaznog faktora u kreiranju i razvoju podsticajnog poslovnog ambijenta, jesu upravo dva ključna procesa tranzicije, a to su: liberalizacija i deregulacija. Na njih se nadovezuje i treći proces – privatizacija. Suština jeste, kako i sam autor više puta

ističe, da svaka promjena ima smisla samo ako doprinosi ostvarenju ekonomskog cilja – a to je povećanje efikasnosti. Svako insistiranje na održivosti pravca reformi koji ne doprinosi realizaciji ekonomskog cilja motivisano je raznim drugim, ideološkim i političkim, a ne ekonomskim razlozima. Pritom, ideološka osnova privatizacije kod nas je bila krajnje neprincipijelna, prevrtljiva, nestabilna. U tom pravcu govori i autor, kada kaže: „U nas se o privatizaciji još uvek govori sa velikom rezervom i podozriivošću. Pokušao sam da u vezi sa tim pokažem u nekim ranijim tekstovima, da privatizacija ne znači zahtev za privatnom svojinom ni iz nekih razloga ideološke ljubavi niti iz nekih drugih socijalnih razloga, već da su njeni uzroci *primarno ekonomski*.“¹⁸ Pomalo rezignirano zaključuje da u našoj ekonomskoj, i ne samo ekonomskoj politici, još uvijek ne postoji jasno opredjeljenje o ovom pitanju.

Proces restrukturisanja društvene svojine je veoma „osjetljivo“ pitanje, jer se vrlo brzo iz ekonomske analize zađe u političku i ideološku diskusiju. Samim tim, sa polja argumentacije se prelazi u subjektivizam i individualno osjećanje društvene pravde i jednakosti (koje je veoma često ekonomski neefikasno), a što se u najmanje slučajeva može povezati sa ekonomskom teorijom i praksom. Takav pristup je imao za posledicu, kako zaključuje autor, nekoliko povezanih događaja, koji i danas opterećuju privredu Srbije: veliki broj preduzeća je, čekajući da bude privatizovan, gubio svoju

poslovnu sposobnost; odlagana je transformacija javnog sektora; ulaskom u period krize otežan je završetak čitavog procesa tranzicije; i dalje postoji veliki broj preduzeća čija je privatizacija neuspješna i osporena, ali i onih čije restrukturiranje još nije završeno.

Autor zaključuje da je za uspjeh privatizacije, na bazi dosadašnjih iskustava iz procesa tranzicije, neophodno obezbijediti makroekonomsku stabilnost i osnovni institucionalni okvir saglasan sa zahtjevima tržišne privrede. Ono što moramo posebno istaći, a što je i jedan od značajnih doprinosa ove studije (koji je, na neki način, izdvaja od drugih koji su se bavili ovim problemima), jeste težnja autora da ukaže da se prilikom zasnivanja reformske strategije moraju uzeti u obzir inicijalni uslovi svake zemlje (političko i ekonomsko nasleđe, iskustvo sa tržištem), koje mora biti praćeno konziistentnom i postojanom politikom u podsticanju tržišne privrede. Samo u takvim uslovima se može očekivati da će privatizacija pružiti očekivane i zadovoljavajuće rezultate, kao i ostali elementi tranzicionog procesa, a posebno u pogledu ekonomskog rasta kome autor posvećuje više značajnih poglavlja.

Božidar Cerović nam je u ovoj studiji ponudio obiman istraživačko-analički opseg pozitivnih

¹⁸ Božidar Cerović, *Tranzicija – zamisli i ostvarenja*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2012., str.501.

i negativnih strana privatizacije i tranzicije. Sve dileme koje prate ove procese mogu se obuhvatiti pitanjem koje svima postavlja autor: „da li će današnji projekat tranzicije biti zadovoljavajući već sutra, delom i zbog strukturnih promena koje sam izaziva, odnosno, da li će u skorijoj budućnosti naše potrebe zadovoljavati teorije na čijim se nalazima danas zasniva najveći deo rešenja u ekonomskoj politici i sistemu?“¹⁹ Knjiga koja je pred nama, objektivna u naučnom pristupu i analizi, originalna u konstantnom preispitivanju procesa tranzicije i privatizacije, dosledna u metodološkom pogledu, predstavlja nezaobilaznu osnovu u daljem preispitivanju procesa tranzicije i privatizacije u Srbiji, kojoj autor sa pravom posvećuje desetak završnih poglavlja •

Mladen Stojadinović²⁰
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka
Centar za studije mira

Etnički stereotipi i nacionalni mitovi kao prepreke pomirenju: albansko-srpski odnosi

„**E**tnički stereotipi i nacionalni mitovi kao prepreke pomirenju: albansko-srpski odnosi“, naziv je istraživanja koje je sproveo Centar za studije mira Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, uz podršku Berghof fondacije iz Berlina. Celokupno istraživanje obuhvatilo je analizu udžbenika istorije i književnosti na albanskom (koriste se na teritoriji Kosova i Metohije) i srpskom jeziku i analizu medijskog diskursa o srpsko-albanskim odnosima, kao i fokus grupe u Beogradu i Prištini. Ovaj prikaz će obuhvatiti deo istraživanja koji se odnosi na analizu udžbenika istorije.

¹⁹ Ibidem, str. 482.

²⁰ Email: csm@fpn.bg.ac.rs